

Objectius de l'assignatura:

L'alumna/e haurà de ser capaç de desxifrar el procés d'elaboració de la informació, és a dir, tenir consciència crítica de la labor de la periodista quan informa d'una notícia i no d'una altra, i n'informa d'una determinada manera i no d'una altra, amb un determinat títol i no un altre, un determinat ordre jeràrquic de la informació, en un determinat espai o temps de la informació. Aquesta anàlisi, doncs, ha de permetre una lectura crítica de la informació, ha de capacitar l'alumna/e a discriminar i descriure el procés subjacent de construcció (del sentit) de l'actualitat i, alhora, com a periodista, l'ha de facultar a elaborar la informació i exercir l'ofici de manera responsable i lliure —coherent, conseqüent, conscient—. O sigui, competència textual i també competència contextual, perquè sense competència, l'ètica només prodria ser una casualitat.

Resum del contingut del temari:

Des del concepte de notícia com a unitat de sentit contextual de l'actualitat, l'assignatura examina la irrenunciable condició interpretativa —pretextual, textual, supratextual— de la labor informativa i proposa un conjunt articulat de conceptes —una teoria descriptiva i explicativa—, derivats sobretot de la pragmàtica i de la lingüística textual, que han de permetre identificar i descriure de manera sistemàtica els mecanismes de formulació de la interpretació implícita en la informació d'actualitat, condició capital per una lectura crítica dels mitjans i un exercici responsable —professional, en una paraula— de l'ofici.

Metodologia docent:

Teoria: La primera part del curs les classes són, lògicament, de mena magistral: es tracta de fonamentar, exposar, explicar i legitimar els conceptes d'anàlisi textual i contextual de la informació: la teoria, descriptiva i explicativa. A mesura que l'alumna/e assimila aquest instrumental teòric d'anàlisi, les classes es faran més actives, en el sentit que es proposaran exercicis d'aplicació de la teoria en l'anàlisi de la informació per tal de comprovar si la teoria s'ha entès i per examinar-ne la seva utilitat, és a dir, verificar-la.

Pràctica: L'alumna/e aprendrà a redactar textos informatius mitjançant un programa de pràctiques instrumentals diàries: instrumentals vol dir que estan específicament preparades per a) identificar i entendre el procés informatiu, b) adquirir de manera sistemàtica, articulada, les tècniques de redacció informativa i c) prendre consciència de la naturalesa interpretativa de la labor periodística d'acord amb la teoria explicada. Els exercicis de pràctica seran corregits, retornats i comentats —de vegades de manera particular, de vegades de manera general.

Sistema d'avaluació

Tothom haurà de fer la part de Teoria de l'examen final. En el cas de la pràctica, l'alumna/e pot aprovar-la o bé per curs o bé a l'examen final. L'aprobat de la pràctica per curs és competència, és clar, del professor de pràctiques que, d'acord amb els criteris del professor titular, avaluarà de manera continuada els exercicis fets a diari per l'alumna/e, en el ben entès que aquesta avaluació no és qüestió de mitjanes sinó més aviat d'evolució: el professor de pràctiques aprovarà l'alumna/e quan tingui la convicció explícita —continuitat i estabilitat en la resolució positiva de les pràctiques— que l'alumna/e domina de manera satisfactòria la redacció informativa. Satisfactòria vol dir que els textos elaborats podrien ser publicats. Si les pràctiques no s'aproven per curs, sempre queda l'opció de l'examen final. Ara bé, Teoria i Pràctica són dues parts complementàries, articulades, d'una única assignatura, i això vol dir que s'han d'aprovar les dues parts per aprovar l'assignatura. Per entendre'ns, un 5 de Teoria i un 5 de Pràctica dona un aprovat; però un 7 de Teoria i un 3 de Pràctica, per exemple, o viceversa, serà un suspens: en aquest cas tampoc té sentit fer mitjana.

Temari

I. INFORMACIÓ I OPINIÓ, UNA RELACIÓ DE PARÀSIT

1. La sacralització dels fets i la satanització de l'opinió, fonaments d'una estratègia secular de la credibilitat i la fiabilitat informatives.
2. Els equívocs de la divisió dels gèneres periodístics: una classificació merament d'ordre textual i no pas de naturalesa ètica ni intencional.
3. Inèrcies i despropòsits ètics en els codis deontològics, llibres d'estil, estatuts de ràdio i televisió i directrius europees sobre la comunicació.
4. El grau zero de la deontologia periodística: la certesa de les dades no és cap mena de garantia informativa.
5. La condició subjectiva i la naturalesa intencional de l'opinió i de la informació: la interpretació, la valoració i l'opinió implícites en la informació.

II. EL MITE, LA FAL·LÀCIA I LA TRAMPA DE L'OBJECTIVITAT

1. El mite de l'objectivitat: la il·lusió objectivista de la llengua.
2. La paradoxa de l'objectivitat informativa: només es pot ser subjectivament objectiu, només es pot ser intencionadament no intencionat, etc.
3. Les trampes de l'objectivitat: dades certes, informació enganyosa. Veritat, mentida i engany en la informació.
4. Succedanis de l'objectivitat: imparcialitat, veracitat, honestetat, neutralitat, i altres eufemismes de l'estratègia editorial.
5. La retòrica objectivista de l'estil informatiu.
6. Ètica i competència professional: sense competència, l'ètica no porta enlloc.

III. LA NATURALESA SUBJECTIVA DE LA INFORMACIÓ

1. Fet, notícia informacions: de la realitat a la percepció de la realitat.
2. La dimensió contextual de la notícia: el procés de determinació de la notícia és una interpretació i valoració d'ordre contextual.
3. Idea de notícia i d'informació: text i context de la informació:
 - 3.1. Notícia: unitat de percepció de la realitat que s'ha de designar i que s'ha de descriure.
 - 3.2. Informació: autonomia textual, dependència contextual.

IV. LA INTERPRETACIÓ EN LA INFORMACIÓ

1. Fases de la labor informativa: pretextual, textual i supratextual.
2. Ubiquïtat de la interpretació, valoració i opinió (implícites) en la informació.
3. La necessitat d'interpretar la informació d'actualitat: dependència contextual del text informatiu.
4. La periodista com a intèrpret contextual de l'actualitat i productora de textos informatius.
 - 4.1. La naturalesa interpretativa de la labor informativa: identificació i determinació de la notícia d'actualitat.
 - 4.2. L'ordre jeràrquic de la informació: la titulació.
 - 4.2. La portada: una versió/visió del món.
5. Interpretació implícita i explícita en la informació.
6. La naturalesa argumental del periodismo en general i de la informació en particular.

V. NOCIÓ DE TEXT I CONTEXT

1. Text i paratext: llenguatge verbal i no-verbal; lingüística i paralingüística. Cotext (lingüístic) i context extralingüístic.
2. La dependència contextual del llenguatge
3. Text i discurs; text escrit, oral i audiovisual.
4. Idea de text.
 - 4.1. Gramaticalitat, acceptabilitat, textualitat: gramàtica i pragmàtica.
 - 4.2. Dependència contextual i adaptació al context del text.
 - 4.3. El text com a unitat i continuïtat de sentit.
5. Propietats bàsiques del text.
 - 5.1. Cohesió (lineal) i coherència (global).
 - 5.2. Recursos principals de la cohesió textual: repetició, elisió, connexió.
 - 5.3. Coherència textual: graus de coherència.
 - 5.4. Regles de coherència textual: repetició, progressió, no-contradicció i relació.
6. Tema i novetat (rema): estructures bàsiques de la progressió temàtica.

VI. EL TEXT INFORMATIU

1. Informació: versió textual d'un fet (percebut) considerat notícia.
2. La informació com a referència de l'actualitat: designació i descripció de la notícia
 - 2.1. Condició designativa (i representativa de la notícia) del titular informatiu.
 - 2.2. Condició descriptiva del text de la informació.
3. Relació entre titular i text de la informació: coherència representativa i conseqüència descriptiva.
4. Classificació preteòrica dels títols: globals i focals: funcions elementals d'avantítols i subtítols. Títols temàtics i títols informatius. Ús i abús de frases nominals en titulars.
5. Entrada i primer paràgraf de la informació.
6. La informació de declaracions. Citacions directes i indirectes; literalitat i sentit. Atribució de declaracions: atribució nominal i verbal; tècniques d'atribució; atribució de reforç: cometes i guions; usos i abusos dels dos punts; elements de transició, enllaç i continuïtat; connectors bàsics de la informació (metadiscursius). La coordinació copulativa (i) en els titulars informatius.

VII. EVOLUCIÓ I ABAST DE LA NOCIÓ DE CONTEXT

1. El context en l'antropologia: Malinowski.
2. El context en la psicolingüística: Slama-Cazacu.
3. El context en la lingüística: Bloomfield, Firth, Ullmann, Coseriu, Lyons.
4. El context en la pragmàtica: Austin.
5. Equívocs al voltant de llengua, codi i llenguatge. La teoria de la informació i el sistema general de la comunicació: Shannon i Weaver. La naturalesa contextual del llenguatge.
6. Comunicació i construcció del sentit: producció i recepció textual, processos d'interpretació contextual.

VIII. LA DETERMINACIÓ CONTEXTUAL DE LES REFERÈNCIES I DE LES INFERÈNCIES

1. La il·lusió objectivista de la llengua i les deficiències de la semàntica lingüística.
2. La teoria dels actes de parla o lingüístics d'Austin:
 - 2.1. Locució, il.locució i perlocució.
 - 2.2. Searle i la involució pragmàtica.
3. Acte il.locutiu o il.locució: omnipresència del subjecte i de les intencions en la comunicació humana. La il.locució, entre la intenció i la convenció.
4. L'acte il.locutiu, un procés de contextualització (valoració contextual) de la informació.
4. Dir, no dir o callar i donar a entendre: la dimensió il.locutiva de la comunicació i la informació. Ambigüitat, eficàcia i sentit del silenci.
5. Dir i fer, l'ambivalència entre paraules i accions: parlar és una mena d'acció, i actuar és una manera d'expressar-se. La informació s'ha d'emparaular (textualitzar) i s'ha de fer parlar (contextualitzar). Fer, deixar de fer i donar a entendre: l'omissió també és una acció: el mite i l'engany de la neutralitat.

IX. MECANISMES BÀSICS DE LA INTERPRETACIÓ, VALORACIÓ I OPINIÓ IMPLÍCITES EN LA INFORMACIÓ

1. Tècniques fonamentals de la manipulació de la informació:
 - 1.1. Silenciament, emmascarament, amplificació i magnificació de la informació.
 - 1.2. Contextualització i descontextualització explícites de la informació d'actualitat.
 - 1.3. La transformació legítima o il·legítima de les inferències en informació: inferències que dissimulen o amaguen la seva condició original d'interpretació i valoració contextual de la informació.
2. Fórmules de Contextualització de la informació:
 - 2.1. Context d'Interpretació (CI) i Ampliació de Context (AC).
 - 2.2. La descontextualització (context zero).
3. La interpretació de les il·locucions: càlcul d'intencions i valoració contextual de la informació:
 - 3.1. Atribució de locucions: Verbs Il·locutius d'Atribució Locutiva (VIAL) o Atribució Il·locutiva de To o Intenció (AITI).
 - 3.2. Atribució Il·locutiva de Sentit contextual (AIS_c): la contextualització de la informació d'actualitat. AIS_c de primer i de segon grau.
4. Estructures sintàctiques recurrents de la contextualització de la informació:
 - 4.1. Designacions Significatives (DS) i Determinacions Significatives (Dt.S).
5. Contextualització supratextual de les notícies: situació i disposició de les notícies en l'espai/temps de la informació.
6. Legitimitat i il·legitimitat de la informació: una refundació pragmàtica de l'ètica del periodisme: acreditar les referències i justificar les inferències.
7. Fórmules primàries de la interpretació explícita. La interpretació formal: la crònica de corresponsal.

Bibliografia

Bàsica

- BASTENIER, Miguel Ángel (2001): *El Blanco móvil. Curso de Periodismo*. Madrid, Ediciones El País.
- BURGUET ARDIACA, Francesc (2008): *Las trampas de los periodistas*. Barcelona, Tripodos, Extensiones 2.
- BURGUET ARDIACA, Francesc (2004): *Les trampes dels periodistes*. Barcelona, Edicions 62.
- BURGUET ARDIACA, Francesc (1997): *Construir les notícies. Una teoria de la redacció periodística*. Barcelona, Dèria Editors, Papers d'Estudi, 1.
- BURGUET ARDIACA, Francesc (2007): 'La información como género argumental: la necesidad de una ética pragmática'. *Trípodos*, extra 2007, IV Congrés Internacional Comunicació i Realitat, vol 1, pàgines 181-194, Barcelona, FCC Blanquerna, URL.
- BURGUET ARDIACA, Francesc (2002): 'La trampa de la informació. La classificació dels gèneres periodístics com a coartada de l'objectivisme'. *Anàlisi. Quaderns de Comunicació i Cultura*, n. 28, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.
- COLOMBO, Furio (1997): *Últimas noticias sobre el periodismo. Manual de periodismo internacional*. Barcelona, Anagrama.
- GRIJELMO, Alex (1997): *El estilo del periodista*. Madrid, Taurus.

- KOVACH, Bill y ROSENSTIEL, Tom (2003): *Los elementos del periodismo*, Madrid, Ediciones El País.
- MAS DE XAXÀS, Xavier (2005): *Mentiras. Viaje de un periodista a la desinformación*, Barcelona, Ediciones Destino
- NÚÑEZ LADEVÉZE, Luis (1991): *Manual para periodismo. Veinte lecciones sobre el contexto, el lenguaje y el texto de la información*, Barcelona, Ariel.

Complementària

- ALMIRÓN, N. Y JARQUE, J.M. (2008): *El mito digital. Discursos hegemónicos sobre Internet y periodismo*. Rubí (Barcelona, Anthropos.
- AUSTIN, J. L. (1990): *Cómo hacer cosas con palabras*. Barcelona, Paidós.
- CABALLERO, J. L. (2009): *Periodistas o lacayos. Una aproximación al periodismo actual en España*. Meteora, Barcelona.
- CASTELLÀ, J. M. (1992): *De la frase al text*. Barcelona, Empúries.
- CHARAUDEAU, P. (2003): *El Discurso de la Información: la construcción del espejo social*. Barcelona, Gedisa.
- CHOMSKY, N. y HERMAN, E. S. (1990): *Los guardianes de la libertad. Propaganda, desinformación y consenso en los medios de comunicación de masas*, Barcelona, Crítica.
- CORNU, Daniel (1994): *Journalisme et vérité*, Genève, Labor et Fides.
- ESCANDELL VIDAL, M. Victòria (1996): *Introducción a la pragmática*, Barcelona, Ariel.
- FATORELLO, Francesco (1959): *Introduzione alla tecnica sociale dell'informazione*, Roma, Istituto Italiano di Pubblicismo, 4a.edició, 1970.
- GRAHAM, Katharine (1998): *Una historia personal*, Madrid, Alianza Editorial.
- KAPUCINSKI, Ryszard (2002): *Los cínicos no sirven para este oficio. Sobre el buen periodismo*, Barcelona, Anagrama.
- LÓPEZ GARCÍA, Ángel (1996): *Escritura e información. La estructura del lenguaje periodístico*. Madrid, Cátedra.
- MALINOWSKI, Bronislaw (1923): 'El problema del significado en las lenguas primitivas'. Dintre d'OGDEN, C. K. i RICHARDS, I. A. (1923: 310-352).
- MARINA, José Antonio (1998): *La selva del lenguaje*, Barcelona Anagrama
- NÚÑEZ LADEVÉZE, L. (1995): *Introducción al periodismo escrito*. Barcelona, Ariel.
- RANDALL, David (1999): *El periodista universal*. Madrid, Siglo XXI de España.
- RODRIGO, Miquel (1989): *La construcción de la noticia*, Barcelona y Buenos Aires, Paidós.
- TUCHMAN, Gaye (1983): *La producción de la noticia*. Barcelona, Gustavo Gili.
- WOODROW, Alain (1990): *Information, Manipulation*, Paris, Éditions du Félin.